

MARISA DE LOS SANTOS

Dragocena

Prevela

Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Marisa de los Santos

THE PRECIOUS ONE

Copyright © 2015 by Marisa de los Santos

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Posvećeno Suzan Dejvis,
idealnoj čitateljki i dragocenoj prijateljici,
s ljubavlju*

PRVO POGLAVLJE

Tejzi

DA NISAM BILA SAMA kod kuće; da nije bilo rano jutro, s onom specifičnom maglovitom, ranojutarnjom tišinom i nebom boje mesečevog kamena i džema od malina koje se videlo kroz kuhinjski prozor; da sam odmakla dalje od dva gutljaja kafe iz moje šolje veličine činije, da nije pozvao on lično, nego da je poslao poruku preko nekog od svojih uobičajenih poniznih službenika; da je glas bio njegov glas, a ne sasušena, tanana ljuska velike zlatne jabuke njegovog baritona; da nije rekao „molim“, da je bilo drugo doba dana ili sasvim neki drugi dan, možda – samo možda – bih ga i odbila.

Ovako nije bilo šanse. Istina, uhvatio me je u osetljivom trenutku. Međutim, volela sam samo tri muškarca u životu. Jedan od njih je bio samo dečak, pa se i ne računa. Drugi je bio moj brat blizanac Markus. Treći je bio Vilson Kliri, profesor, pronalazač, ženskaroš, čovek koji je uspeo svojim sposobnostima, milioner preko volje, briljantan um, neverovatan kreten, moj otac.

Dve nedelje pre nego što me je pozvao, Vilson je preživeo masivni infarkt miokarda i odmah zatim četvorostruki bajpas.

Ironija tog neočekivanog toka događaja bila je tako očigledna da mi nije bio potreban Markus da mi na to skrene pažnju, što je on, naravno, ipak činio, s učestalošću i zadovoljstvom koji su bili odista neukusni iako je Vilson to zaslužio. Markus je zbijao neukusne šale. Veoma često. Pošto su nam javili da je Vilson izašao iz operacione sale manje-više čitav, i ja sam ih zbijala. Čak je i moja majka – čija je netrpeljivost prema bivšem mužu, koliko sam ja mogla da odredim, odavno bila ishlapila – izvila ugao usana i umilno kazala: „E pa, sad bar znamo da ima srce.“

Na Vilsonovu molbu (koju je majci imejлом prenela Vilsonova advokatica Elspet Bing, za koju se Markus kleo da je imala ljubavnu vezu s Vilsonom davno, kad je nama bilo deset godina), nismo mu išli u posetu, ni u bolnicu ni njegovoj kući nakon što je pušten. Spolja mi je laknulo, ali unutra me je to malo povredilo. Kad sam rekla nešto o tome Markusu, kod kog sam bila u gostima kad smo primili te vesti, on me je nežno kucnuo u glavu pesnicom, kao da hoće da kaže: *Ima li nekog unutra?*, pa rekao: „Ne zaboravi da kod tog momka nismo bili više od petnaest godina. Da nismo kod njega išli *na njegov zahtev*. Ionako ne bih išao.“ „*Pa ipak*“, pobunila sam se. „Može biti na samrtnoj postelji“, a onda sam brzo dodala, „i ne govori: 'Nismo mi te sreće.'“ Markus se iscerio i, naglašeno, nije ništa rekao.

To je bilo tačno: pre sedamnaest godina, u ludilu prezira i nestrpljenja, Vilson nas je šutnuo – moju majku, Markusa i mene – izbacio nas je na ulicu. Vratolomnom brzinom od njegove porodice postali smo zbirka poznanika, troje ljudi koje jedva poznaje i gotovo nikad ne viđa. Markus i ja smo tad tek bili napunili osamnaest godina. Čak i pre tog raskida, pre nego što je postao spektakularno grozan otac, bio je uobičajeno loš otac. Pre nego što je postao odsutan, bio je

odsutan. Hladan. Pun neodobrovanja. Udaljen. Radoholik. Sve uobičajeno smeće karakteristično za lošeg oca. Od onog dana kad nam je rekao da je završio s nama, i kad mu je majka rekla da uzme svoju kuću i nabije je u dupe, pa nas spakovala i preselila u grad u Severnoj Karolini u kom je odrasla, rešena da ona bude ta koja napušta radije nego da bude ostavljena, videli smo ga svega nekoliko puta, a posetili samo jednom, za prvi rođendan njegove kćeri. Prave, nove i poboljšane verzije, kćeri novog početka, „treće sreće“ – Vilou.

Nemojte misliti da nisam bila ljuta zbog svega toga. Bila sam. Štaviše, rekla bih da sam bila ljuta bar koliko i Markus, čiji je bes godinama bio usijan, a onda se ohladio i postao nešto tvrdo, sjajno i crno. Samo, stvar je u tome što sam se, ne želeći i ne pokušavajući – godinama sam se svesno trudila da to *ne činim* – držala ljubavi. Ili se ljubav držala mene. Ne delatna ljubav; ne ljubav kao aktivnost. Samo je bila tu, više kao nešto sitno, neuzdrmano, kao neki ostatak, beskorisna, suvišna kao umnjaci ili repna kost, ali ipak dovoljno moćna da mi je srce, kad sam mu čula glas preko telefona, poskočilo puno nade i poželela sam da ga ošamarim da se smiri.

Bio je ponedeljak krajem septembra, rano jutro, kao što sam već pomenula, i nebo je upravo počinjalo zlatom da boji javor u mom dvorištu iza kuće. Inače ne bih bila budna da to vidim, ali Leo se iselio nedelju dana pre toga i premda smo živeli zajedno samo tri meseca, nisam još bila navikla da ponovo spavam sama. Nije nam bilo suđeno da budemo par, Leo i ja, ali mi je ipak nedostajao, zato što je bio dobar, a ujedno i zato što se on postarao za to. Pošto se preselio nazad u svoju kuću nekoliko ulica dalje, ostavio je neke svoje sitnice da ih nađem: tubu svog omiljenog balzama za usne, sa ukusom trešnje, zavučenu u karton za jaja, loptu smotanih čarapa

(čistih) u zamrzivaču u podrumu, jedan od rečnih kamenova s našeg putovanja u Mejn, zavučen u moju krznenu papuču.

Povrh toga, zvao me je po pet-šest puta dnevno, samo da me pozdravi i da mi ispriča o uznemiravajućoj boji šunke u sendviču („Jarkoružičasta, baš kao pseći jezik“) ili o užasnoj muzici koju pušta njegov sused („Beri Manilou. *Uživo*. Ko bi rekao da uopšte postoji tako nešto?“). U stvari, kad je telefon zazvonio, pomislila sam da je Leo, spreman da me počasti pričom o sastavu tosta ili tako nečem.

„Dobro jutro, Leo“, zacvrkutala sam u telefon. „Šta imaš za mene?“

Posle kraće tišine usledio je taj iznemogli glas: „Justejša.“

Kad smo imali dve godine, Markus je odlučio da me zove „Tejzi“, i tako me osudio da ceo život izgovaram pomalo mučnu, mada korisnu frazu: „Kao Dejzi, samo s T.“ Samo jedan čovek na svetu zvao me je pravim imenom, imenom koje mi je on dao.

„Oh“, izgovorila sam to šapatom. Reč *tata* bila mi je navrh jezika. Progutala sam je, trudeći se da ignorišem iznenadne snažne otkucaje srca.

„Vilsons“, kazala sam ravnodušnim, jednoličnim tonom. „Dakle, očigledno si rano ustao.“

„Nadam se da te nisam probudio.“

Odavno, dokle mi pamćenje seže, Vilson je bio poznat po tome da mrzi fraze i poštapalice, „čin verbalne lenjosti“, mada sam zapažala, s velikim zadovoljstvom, da ih u trenucima stresa, ili kad se razgovor oduži, i on koristi kao i svi ostali.

„Nisi“, odgovorila sam. „U stvari, budna sam već dugo.“ Bila je to, naravno, laž i odmah sam sebe prekorila zbog toga, jer zašto bi me uopšte bilo briga da li me Vilson Kliri smatra ranoraniocem?

„Drago mi je što to čujem“, rekao je. „Oduvek sam mislio da je 'ko rano rani dve sreće grabi' jedna od istinitijih izreka.“

Oslonila sam bradu na dlan i zatvorila oči.

„Kako si?“, upitala sam ga.

„Ah“, rekao je Vilson. Vilson je oduvek bio od onih koji govore „ah“.

Sačekala sam.

„Pretpostavljam da si čula za nedavne, ah, nemire“, kazao je. *Nemire*. Kao da je Vilsonovo srce Severna Irska.

„Poslala sam ti pisamce“, podsetila sam ga. „I korpu s voćem.“

„Da, jesi“, odvratio je. „Hvala ti.“

„Nema na čemu.“

Tišina. A onda snažno i teško nakašljanje.

„Justejša, zovem te jutros s jednom molbom, prilično važnom“, rekao je.

I evo, naglo sam se uspravila na stolici, šake su mi se uzrujano stegle kao same od sebe, oko šolje s kafom. Sva sam se pretvorila u uši. Slika i prilika nestrpljivog dabra.

„Barem ja mislim da je takva“, nastavio je, „pa se nadam da ćeš i ti. Ti i tvoj brat, oboje.“

„Zaista?“, više sam cijuknula nego što sam rekla.

„Da“, odgovorio je Vilson s notom razdraženosti. Vilson je mrzeo pitanja kao što je *Zaista?* „Zaista.“

Pokušala sam da se priblerem. „Dobro“, rekoh. „Šta je molba?“

„Voleo bih da ti i tvoj brat Markus dođete ovamo, mojoj kući, u posetu.“

Tvoj brat Markus. Kao da imam nekog drugog brata, a on drugog sina. Moj unutarnji nestrpljivi dabar skliznuo je niz kladu i pljusnuo u vodu. I to je jedna od sjajnih Vilsonovih osobina: podseti te koliko ti se ne sviđa baš kad ti to zatreba. A onda sam shvatila šta je još rekao.

„Mora da se šališ“, kazala sam.

„Nedavno sam pretrpeo katastrofalno pogoršanje zdravstvenog stanja“, rekao je Vilson, a razdražljivost mu je prešla u zajedljivost. „Da li bih se mučio da ti *telefoniram* samo da bih se *šalio*?“

„*Mora da se šališ* je izraz iznenađenja.“ Ton mi je bio hladan. „Prilično čest i zastupljen pa sam sigurna da si ga već čuo.“

Oglasio se zvukom gađenja.

„Pošto ne mogu da se setim kad si me poslednji put zvao“, nastavila sam, „i pošto je prošlo petnaest godina otkad sam pozvana i *blizu* tvoje kuće, mislim da mi može biti dopušteno nekoliko sekundi iznenađenja zbog tvoje molbe.“

„Ne sumnjam da te je moja molba iznenadila“, odvratio je nadmeno. „Očigledno nemam naviku da ti se namećem niti da išta tražim od tebe.“

Uzdahnula sam. „Opet si potpuno promašio smisao.“

„Voleo bih da dođete“, kazao je. „Zahtevam da Markus i ti dođete ovamo.“

„Zbog čega?“, upitala sam. „Radi *posete*? Šta to znači? Poziv na druženje?“

„U neku ruku.“

„Znaš gde živim, zar ne?“

„Manje-više.“

„Onda znaš i da mi treba sedam-osam sati vožnje do tebe.“ Nisam pomenula činjenicu da Markus živi samo sat i po vozom od očevog grada jer bi to slobodno mogle da budu i svetlosne godine. Nema šanse da Markus ode tamo. „Zar ne možemo telefonom raspraviti o čemu god da je reč? Preko imejla?“

„Nisi me dobro razumela“, odgovorio je moj otac. „Ne govorim ni o kakvoj raspravi. Govorim o tome da dođete u goste. Po mogućstvu na dve nedelje, možda i duže. Niste videli ovu kuću, ali uveravam te da ima obilje prostora.“

„Tvoja kuća. Hoćeš da odsednemo u tvojoj *kući*? Četrnaest dana? *Zaista*? Ozbiljno to misliš? Nemoguće da si ozbiljan.“

Ovoga puta Vilsonov glas nije bio razdražen, već samo umoran. „U redu, Justejša. Podozriva si. Iznenadena si. Nema sumnje da imaš razloga za to. Shvatam. Dovoljno si naglasila.“

Obuzela me je neodoljiva potreba da istoga časa prekinem vezu, svrbeo me je prst da pritisnem taster i da Vilson prosto nestane. Markus bi to uradio. Markus se ne bi zadržao u razgovoru duže od deset sekundi. Morala sam, ipak, najpre nešto da znam.

„Zašto?“

„Šta zašto?“

„Zašto?“

„Zato što tražim da dođete.“

Neverovatno. Odmakla sam slušalicu od uha i s čežnjom se zagledala u taster za prekidanje veze. Duboko sam disala nekoliko sekundi, a onda rekla, mirno koliko sam mogla: „Ne *zašto* u smislu *zašto bismo došli*, nego *zašto* tražiš da dođemo?“

Znala sam da će mu to pitanje biti mrsko. Vilson je mrzeo – možda više od svih ostalih društvenih interakcija koje je mrzeo – da objašnjava sebe. Bio je uveren da je to nedostojno njega.

„Ne bih rekao da je potrebno bilo kakvo objašnjenje.“

Ne bih rekao. Fraza. Beznačajna i patetična pobjeda, ali svejedno pobjeda.

„Potrebno je“, odvrtila sam odlučno.

Nastupila je duga pauza. Kad je progovorio, glas mu je bio tanji nego ikada, slab i iscrpljen i neverovatno starački. Vilson *jeste* bio star, imao je sedamdeset i jednu godinu, ali u tome času je zvučao kao da je mnogo stariji.

„Umalo nisam umro“, kazao je, jednostavno.

Nisam mogla da se obuzdam. Raznežila sam se – ali samo malo, nedovoljno da prestanem da insistiram.

„I?“

„Posle takvog iskustva čovek...“ Glas mu je zamro.

„Šta? Ponovo vrednuje stvari? Revidira?“ Obuzdala sam se da ne kažem: *kaje se?*

„Osvrne se na svoj život i vidi ga onako kao što ga verovatno nikada ranije nije video.“

Srce mi je skočilo u grlo, ali odmahнула sam glavom. *Nije dovoljno. Čekala sam.*

„Justejša.“

I dalje sam čekala.

Onda je rekao: „Molim te.“

Suze su mi navrle u oči. Mogla sam da čujem Markusov glas: *I to je to? To je sve?* Ali nije bilo važno.

„Markus nikad neće pristati“, konačno sam kazala.

„Ako ga iko može ubediti, to si ti.“ A onda: „A ti? Hoćeš li ti doći?“

Ti. Iz suve, bezbojne pustare njegovog glasa iskočila je, kao varnica iz pepela, jedna jasna, milozvučna nota: *ti.*

„Da“, odbrusila sam, brišući oči. „Da. Dobro. Kako god. Doći ću.“

MORALA SAM DA POZOVEM Markusa. Nisam mogla da zaobiđem tu činjenicu. Morala sam da ga pozovem i to ubrzo. Međutim, već na samu pomisao da mu kažem: a) da sam upravo pristala da odem kod čoveka kog on osuđuje najviše na svetu, kod njega i njegove žene i deteta, uskoro i na duže vreme; i b) da sam pristala da pokušam i Markusa da nagoovorim na isto, zgrabila me je strava i fizički me stegla, kao da imam na sebi jednu od onih stvari za oblikovanje tela u koje se moja drugarica Trilijum kune i troši na njih silan novac, i koja iz časa u čas postaje sve tešnja.

Čini mi se da ovo izgleda kao da se plašim svoga brata, a ništa nije manje tačno od toga. Za mene je Markus oduvek bio krajnja suprotnost od straha, pravi *protivotrov* za strah. Svađali smo se kao i sva braća i sestre, kao i svi ljudi koji uzimaju jedno drugo za ozbiljno i koji se poznaju čitavog života. Prepirali smo se, ponekad čak i vikali, lupali nogama, psovali, lupali vratima, ali čak i usred sve te buke i frustracije (a malo ljudi može da me isfrustrira više od Markusa), moj brat je oduvek i zauvek za mene bio dom, najbezbednije mesto na kom sam ikada bila.

Ne, nisam se plašila njega, nego sam se užasavala opasnosti da ga povredim, da makar i na trideset sekundi pomisli da sam na nečijoj strani protiv njega. Sve u svemu, Markus je popriličan debelokožac, zapravo nema mnogo toga što ga može uzdrmati, ali ja sam naravno znala šta je to, i najmanje od svega želela sam da gledam njegovo lice ili da slušam njegov glas kako od normalnog prelazi u zbunjen, pa u povređen. Tako je uvek bilo.

Zato sam, umesto da zovem brata, sipala sebi još kafe i otišla da se istuširam. Bilo mi je to nešto najomiljenije – da pijem kafu pod tušem – i usavršila sam to do umetnosti: stavila bih šolju na policu s druge strane zavese i provlačila ruku u prikladnim trenucima, stojeći pod tačno takvim uglom da voda pada na mene, ali ne i u šolju. Para, toplota, vruća gorčina, glineni, čokoladni miris kafe koji se meša s oštrim citrusnim mirisom šampona, bila je to moja lična verzija blaženstva.

DVADESET MINUTA KASNIJE, OKREPLJENA i mokre kose, pozvala sam ga.

„Hej“, rekao je, „šta ima novo?“

„Okej, Mako“, reko. Otprilike u vreme kad je on mene počeo da zove Tejzi, ja sam njega počela da zovem Mako. Njegov nadimak sam na kraju koristila samo ja, i samo u privatnim razgovorima, dok se moj, naravno, zalepio za mene kao lepkom.

„Samo me saslušaj. Nemoj odmah da odgovaraš.“

Nasmejao se smehom čoveka koji nema pojma o tome da će neko koga voli tražiti od njega nešto što mu se nikako neće svideti.

„Taj početak baš obećava“, rekao je.

„O, sranje.“ Uzdahnula sam. „Sranje sranje *sranje*.“

„I ponovo obećava“, odvratio je Markus.

„Obećaj mi da nećeš ništa odmah reći.“

„I ponovo o...“

„Ozbiljna sam.“

„Važi“, reče Markus. „Obećavam.“

Duboko sam udahnula.

„Vilson...“

„Ne“, odgovorio je.

DRUGO POGLAVLJE

Vilou

NEKA SVAKO KO VERUJE, kao što sam ja verovala, da živi u ravni iznad darvinovskog prilagođavanja, zakorači u učionicu prvi put u uzrastu od šesnaest godina.

Doduše, nisam u tih prvih šesnaest godina pre učionice bukvalno mislila da *egzistiram u ravni iznad darvinovskog prilagođavanja*. Čak ni ja nisam toliko čudna. Međutim, mogu se misliti misli za koje i ne znaš da ih misliš sve do trenutka kad postane nemoguće misliti ih, dok te ne udari u lice stvarnost u obliku srednjoškolske učionice. Ili školski hodnik. Ili školska trpezarija. Ili čak, izvinite na otvorenosti, toalet. Gospode, toalet je bio užasan. Toaleti su bili kao Lavirint u Knososu, samo ih je bilo još teže dokučiti.

Ovde bi moj otac, da me sada sluša, uskočio da me podseti, ljubazno ali odlučno, kako Darvinova teorija prirodne selekcije zapravo nije primenljiva na moju situaciju, jer pre svega nema nikakve veze sa opstankom pojedinca. Uzvratila bih mu citatom Tenisona o Prirodi: „Tako brižna prema vrsti čini se; tako nemarna prema pojedinačnom životu“, što bi mu pokazalo da je to što je rekao istina, ali bih ga ujedno i zadirkivala

citiranjem nekoga koga on nikad nije čitao (ili je davno zaboravio). Onda bih ga podsetila, sa šaljivim osmehom kom nikad ne može da odoli, kako je preciznost važna, ali je odista dosadno biti neumorno bukvalan. Kazala bih mu da tačno zna o čemu govorim: kad si okrutno otrgnut od svoje prirodne sredine i bačen u strano i neprijateljsko okruženje, ili se promeniš ili stradaš – pa makar i od sramote. Sve bih mu to rekla zato što moj otac i ja uvek tako razgovaramo jedno s drugim.

Ćuteći, u mislima – zato što moj otac i ja *nikada* nismo tako razgovarali – prestala bih da se osmehujem i nastavila bih, podsetila bih ga da je on taj koji me je okrutno otrgao i odbacio, i da bi možda, samo *možda*, mogao da odstupi i ostavi me na miru. Zatim bih se osećala krivom, pokunjila bih se što sam čak i pomislila tako nešto.

Bez obzira na to, da se vratim onome što sam upravo rekla o prilagođavanju i da dodam: *teško* je. Teško do tačke nemogućeg. Uzmimo za primer bilo šta. Uzmimo, recimo, dizanje ruke na času, da odgovoriš na pitanje. Zvuči jednostavno, ali za nekog ko nikad u životu nije podigao ruku na času da odgovori na pitanje, to je ludo zastrašujuće, ne samo jedna odluka već složena, lepljiva mreža odluka koja razara samopouzdanje. Kad je podići? Pre svih ostalih? Posle? U sredini? Da li je zariti u vazduh, kao Jovanka Orleanka svoj mač? (Znate i sami kuda je to odvelo Jovanku Orleanku!) Treba li je podići tek malo iznad nivoa ramena, kao kad predsednik polaže zakletvu stupajući na dužnost? Da ti ruka lebdi iznad tebe dok gledaš na drugu stranu, kao da je zaseban organizam, koji deluje bez tvog znanja i pristanka? A zatim, treba i sročiti odgovor, razmotriti ton glasa, izraz lica, i čitav onaj nesrećni problem s kontaktom očima.

Znam šta mislite. Znam šta bih ja pomislila: *Dođavola, curo, samo budi to što jesi!* Upravo to sam i pomišljala, barem

uopšte uzevši. To je sto posto bila moja filozofija, ali nekako, u tim trenucima – s nepoznatim ljudima svuda oko sebe, u učionici punoj očiju, tela, frizura i prosuđivanja gustog kao dim – rasprsla bih se kao jato ptica što se razleti na sve strane kad se jastreb ustremi na njih i zaboravila na čitav koncept uzdignutosti iznad situacije.

Trebalo mi je nedelju dana samo da pokušam. I treba zabeležiti da je moja prva nedelja u školi bila prva nedelja koju sam *ikada* provela u školi. Naše porodično vanredno stanje nije se uskladilo s kalendarom škole *Vebli*, što znači da sam došla baš kad su svi ostali učenici jedanaestog razreda prestali da se osećaju beznadežno izgubljeno, ali su ipak još uvek bili dovoljno izgubljeni da se obraduju što je neko drugi izgubljeniji, jer škola *Vebli* nije oskudevala u uživanju u tuđoj nevolji. Nije nas bilo mnogo novih učenika, pošto jedanaesti razred nije, po rečima školskog savetnika, „prirodna prelazna godina“, i ja ću – ovde treba umetnuti težak uzdah – otkriti koliko je ta tvrdnja tačna. To takođe znači da sam stigla nakon što su održani testovi za raspoređivanje. Kako sam podučavana kod kuće od rođenja, pa čak i ranije (otac mi je čitao Platonovu *Državu* svake noći poslednjeg trimestra majčine trudnoće), nisam imala nikakva zvanična školska svedočanstva – izuzev nadzornih izveštaja, koji su obavezni prema državnim zakonima – niti sam imala rezultate ikakvih testova, osim PSAT*, koje sam, oprostite na neskromnosti, razbila.

Umesto toga imala sam fascikle pune besprekorno detaljno vođenih procena, koje je rukom pisao moj otac, i nekoliko debelih mapa punih radova na razne teme, pa među njima i

* *Preliminary Scholastic Aptitude Test*, obavezni kontrolni test znanja u SAD. (Prim. prev.)

disk s video-snimkom na kome dramatično recitujem Brauningovu poemu „Moja poslednja vojvotkinja“; i video-snimak na kome seciram fetus svinje na našem kuhinjskom pultu.

Ono što smo na kraju doneli savetnici za orijentaciju bio je samo uzorak moje školske istorije, jer da smo dovukli sve što su moji roditelji skupili, to bi obuhvatilo nekoliko kofera i bezumnu količinu oholosti. U jednom trenutku frustracije, suočena sa zadatkom da sažme šesnaest godina neprestanog učenja i dostignuća u nešto što treba da stane u četiri torbe za kupovinu, jer je iz nekog razloga odlučila da su četiri torbe za kupovinu prikladna količina, moja majka je predložila da ih povežemo na mojim starim kolicima koja ćemo uzeti iz šupe.

„Madi“, kazala sam, blago. (Da, zovem je „Madi“ ali samo kod kuće.) „Stani na trenutak i zamisli nas kako vučemo moj stari radio flajer* hodnicima moje nove srednje škole.“

Na to me je iznenađeno pogledala i odgovorila: „Ali u vrlo dobrom je stanju, skoro kao nov. Uvek si tako vodila računa o svojim igračkama.“

I ovako smo pružale spektakularan prizor: svaka s po dve ekstra velike (apsurdno prevelike) platnene torbe za nabavku, blistavobeke, obrubljene marinskoplavim i do vrha pune, prebačene preko koščatih ramena. More učenika nas je gledalo i razdvajalo se da nas propusti da prođemo, visoke, krakate i pogrbljene pod teretom.

Ispostavilo se da se nismo morale truditi. Gospođi Dženin Šej, savetnici, bio je dovoljan jedan pogled na kulu akademskog junaštva na svome stolu – koja je bacala dugu senku na podmetač za pisanje s kalendarom i pretila da se sruši na nekakvu plastičnu figuricu mrmota u crvenoj košulji, za

* Dečja igračka, kolica koja se vuku. (Prim. prev.)

kog sam kasnije saznala da je zapravo Vembli Vombat – pa da vidljivo ustukne.

„Auh“, kazala je, „to je dosta materijala.“

„Imamo još kod kuće“, odvrtila je Madi, puna nade.

„O, ne“, kazala je gospođa Šej i kratko se nasmejala. „Ovo je sasvim dovoljno. Biće dovoljno.“

Ako je u glasu gospođe Šej i bilo primeše zajedljivosti, moja draga majka je nije čula. Njeno napeto telo opustilo se od olakšanja. Jedva sam se uzdržala da je ne zagrlim.

Gospođa Dženin Šej uzela je fasciklu s mojim najnovijim ocenama i podigla sa stola naočari za čitanje s purpurnim okvirom pa ih stavila na nos. Prelistavala je fasciklu minut-dva, a onda naherila glavu i pogledala nas preko naočara.

„Mogli bismo da upriličimo testiranje“, rekla je, „ali za to bi trebalo vremena, a iskustvo nam govori da su učenici obrazovani kod kuće dobro pripremljeni za *Vembli*, naročito oni zainteresovani za prirodne nauke.“

Podigla je obrve. Upitno? Optužujući?

„Da“, kazala sam i odmah se osetila kao moron jer sam zvučala kao nevesta za oltarom, koja se udaje za *Darvinovo Poreklo vrsta*. Stoga sam dodala: „Svi smo u porodici zainteresovani. Za sve. Prirodne nauke, mislim.“

„Otac joj je naučnik“, zvonko je primetila Madi.

„U redu“, rekla je gospođa Šej. „Zašto ne bismo ovako... Da uštedimo vreme, mogli bismo da izostavimo testiranje i da Vilou počne s redovnom nastavom, pa onda neka profesor odlučie hoće li je vratiti u prethodni razred, što mi se čini malo verovatno, ili prebaciti u sledeći, napredni razred.“

Dozvolite mi da razjasnim nešto o svojoj majci: ona je briljantna žena, umetnica. U njenoj glavi najneverovatnije stvari dobijaju oblike, divne stvari koje ne postoje nigde na

svetu, i onda ih ona *stvara da postoje*. Koliko ima ljudi za koje bi se to moglo reći?

Kad je reč o svetovnim stvarima međutim, kad dođe, recimo, do rasprave sa savetnicom za orijentaciju u srednjoj školi, nju malo uhvati nervoza. Naročito kad je u jednom od onih svojih, kako ih ona zove, „perioda lošeg spavanja“, u kojima je tako često da je teško odrediti gde jedan period prestaje, a drugi počinje. Zato se obično moj otac bavio svetovnim stvarima. I on je, naravno, briljantan, ali on može da prelazi iz života u svojoj glavi u život van nje s lakoćom koju moja majka nikad neće postići, verovatno zato što je unutrašnjost majčine glave jedno tako blistavo mesto.

Ko se ne bi potresao ili čak sledio na pomisao da izađe odatle i stupi u raspravu s gospođom Dženin Šej, ženom s purpurnim naočarima za čitanje i figuricom mrmota/vombata? Bilo kako bilo, Madi se potresla. Madi se sledila. Srećom, ja sam se pripremila tačno za taj trenutak. Duboko sam udahnula.

„Mnogo je bolje odvažiti se na krupne poduhvate, postići slavne trijumfe, pa čak i kad su prošarani neuspehom, nego se svrstati u one jadne duše koje niti uživaju mnogo niti mnogo pate, jer žive u sivom sumraku koji ne poznaje ni pobedu ni poraz.“

U jednoličnoj tišini kancelarije ta rečenica se prolila u kaskadama kao vodopad i od nje mi se naježila koža glave, kao i uvek. Nisam dodala: „Tedi Ruzvelt“, jer nisam htela da nagoveštavam da gospođa Šej ne prepoznaje citat, ali jesam podigla glavu i isturila bradu, u nadi da sam postigla izraz odlučnosti. Računala sam na to da je gospođa Šej od onih što su i te kako slabi na odlučnost.

Laknulo mi je kad se nasmejala. Bio je to lep smeh. Onda je brzo skinula naočari i sklopila ih u neprekinutom hitrom pokretu jedne ruke, kao kad plesačica flamenka zatvori lepezu.

„Moram priznati da nikad nisam čula da našu redovnu nastavu nazivaju sivim sumrakom“, kazala je, smešeći se.

Uzvratila sam joj smeškom, ponizno. „Nisam mislila s nepoštovanjem.“

„Sigurna sam da će nastava preboleti“, odgovorila je ona, „mada bih se možda uzdržala od toga da učenike koji je pohađaju nazovem jadnim dušama, bar ne u lice.“

Klimnula sam glavom.

„Dakle, čini mi se da bi ti želela da uskočiš direktno u napredni program?“

„S vašom dozvolom“, kazala sam „Ako profesori zaključe da tamo ne pripadam, pa... *naravno*, vratiću se među redovne.“

„U sivi sumrak?“, reče gospođa Šej zadirkujući me. „Nekako mi se sve čini da se to neće dogoditi.“

Moja majka se uzvrpoljila. „Sviđa mi se ta ideja. Ciljati visoko. Uverena sam da će se dopasti i doktoru Kliriju.“

Čim je to izgovorila, ja sam se u mislima prebacila u očevu radnu sobu kod kuće, sa onim citatom predsednika Ruzvelta, kaligrafski ispisanim, okačenim na zid, pored Emersonovog: *Svaki zid su vrata*. Radna soba prazna, kompjuterski monitor crn. Zamislila sam oca u bolničkom krevetu, kako spava snom mlitavog, bolesnog čoveka kog je tako žalosno gledati. Moj otac loman i siv u licu, a srce mu posrće, posrće i udara o grudni koš. *Kad bih samo*, pomislila sam, *kad bih samo ušla na naprednu nastavu i kad bih uspela u naprednom razredu, mome ocu bi bilo bolje*. Tad sam stalno tako razmišljala.

Skočila sam na noge i pružila ruku gospođi Šej.

„Hvala vam“, kazala sam ispravljajući ramena. „Neću vas izneveriti.“

Žustra i odlučna. Ponekad sam volela da se pretvaram da sam oficir Ženskog vojnog korpusa koji se obraća generalu Makarturu, i to je bio takav trenutak. Gotovo da sam osećala

na glavi oficirsku šapku, oko koje su mi lepo raspoređeni uvojci. Gotovo sam osećala kako me otac posmatra i sa odobravanjem klima glavom.

Gospođa Šej se srdačno rukovala sa mnom, a onda mi pustila ruku.

„Uverena sam da nećeš“, kazala je.

„Možete se kladiti da neću!“

Svom snagom sam se oduprla iskušenju da ne udarim petama i ne salutiram joj.

NEDELJU DANA KASNIJE USLEDILA je ona epizoda s dizanjem ruke, od koje se diže kosa na glavi.

Bilo je to na času engleske književnosti. *Gordost i predrasuda* Džejn Ostin. Prijatno me je iznenadilo kad sam otkrila da radimo knjigu koju sam ja već čitala, pošto moram priznati da je moje književno obrazovanje imalo rupa. Moj otac je naučnik, profesor na katedri za genetiku jednog univerziteta Ajvi lige, iako u stvari više nije predavao. Celoga života je bio dobro potkovan u istoriji i filozofiji, tečno je govorio francuski i italijanski. Taj čovek je bio zapanjujuće obrazovan. Istina je, međutim, da nije nalazio nikakve koristi u književnosti, a još manje u poeziji. Nikad, čak ni kao dete. Objašnjavao je to sledećim rečima: „Od onog ko stvarno vidi, dakle *vidi* složeni splet i fascinantnost činjenica, teško da se može očekivati da ga zanima nešto što nisu činjenice, zar ne?“, što je, mislim, prilično uverljiv argument. A ja? Ja sam slabije poimala činjenice. Ja sam volela priče.

U početku, majka me je podučavala engleskoj književnosti, ali nakon osme ili devete godine, polako se izgubila iz slike, postepeno se povukla u svoj svet od stakla. Odlukom koju sam ja volela da tumačim kao demonstraciju divovske vere u

mene, otac mi je dozvolio da nastavim sama, samo s jednom napomenom – da ne čitam ništa posle devetnaestog veka, jer je celokupna književnost pisana posle toga, po njegovoj proceni, bezvredna. Nisam bila tako sigurna u to. Činilo mi se da je protiv zakona verovatnoće da u razdoblju dužem od sto godina niko nije napisao ni jedno jedino delo vredno čitanja, pa makar *slučajno*.

Znala sam, međutim, da postoji dublji razlog za taj uslov, nešto što je stajalo iza svake odluke koju je donosio, a to je bila želja da me zauvek zadrži na sigurnom i da me ništa ne pokvari, da me sačuva da ne postanem kao ono drugo dvoje, oni prethodni, jer me je voleo više nego ikoga na svetu. Nikad to nije rekao, bar ne tim rečima, ali nije ni morao. Ja sam to znala. Zato sam poštovala taj njegov uslov, poštovala bih ga čak i da sam imala izbora (najzad, nisam ni imala načina da sama sebi kupujem knjige), ali ponekad, usred čitanja Džona Dona, Šekspira, Rusa ili sestara Bronte, uz svu tu strast, pijančenje, ludilo, ubistva i uopšte uzevši loše odluke, pomišljala sam: *Kad bi samo znao, naterao bi me da potpuno prestanem da čitam!* Međutim, iako sam bila odana kći, nije bilo šanse da mu to kažem.

Ali da se vratimo na podizanje ruke.

Moj profesor engleskog, gospodin Insli, bio je nemiran i stalno je hodao okolo-naokolo po pravougaonoj prostoriji, tako da je usredsređivanje na njega obično podrazumevalo iskretanje vrata na sve strane dok se ne ukoči, pa se većina učenika nije ni trudila da ga prati. Uskih ramena, vitak i u sakou od tvida, s finom, svetlosmeđom, unazad začešljanom kosom, izgledao je kao Džon Kits, samo viši, manje tuberkulozan i ne u onoj večnoj pozi s bradom naslonjenom na ruku, kao da mu je vrat previše tanak da bi mu samostalno držao glavu. Naprotiv, gospodin Insli je sav kipteo od energije.

Kad god bi postavio odeljenju neko naročito važno pitanje, mahao bi dugim, mršavim prstom, gledajući nas sa žarom.

Nisam ni pomišljala da bi neko mogao tako strasno da doživljava *Gordost i predrasudu*. *Orkanske visove* da, *Tesu od Arbervila* svakako, ali *Gordost i predrasudu*... pa, i ne baš. Obožavam Džejn Ostin! Obožavam! Ko može da čita *Gordost i predrasudu* a da ne želi da bude Elizabet Benet, s onim lepim očima i oštrom pameću? Ko ne bi želeo da se elegantno prošeta salonom ili da sedi uspravnih leđa za pisaćim stolom i sastavlja pismo? Ali ono naglo naginjanje napred gospodina Inslija, zajapurenog i blistavih očiju, da drhtavim glasom postavi pitanje: „Da li se, po vašem mišljenju, Elizabet Benet udala za Darsija zbog njegovog novca?“, činilo mi se malo preterano, pomalo neumesno. Neumesno ali, priznajem, uznemirujuće. I preko volje, puls mi se ubrzao.

Niko nije odgovorio na pitanje. Prešla sam pogledom po učionici da vidim da li je iko od mojih školskih drugova (još sam bila zapanjena time što uopšte *imam* školske drugove) na rubu da odgovori. Ne. Niko. Sat je otkucavao, otkucavao. I dalje ništa. Gledati gospodina Inslija kako stoji pred učenicima, nalik Džonu Braunu, sav u vatri, dok mu se grudi dižu i spuštaju pod prugastom košuljom, bilo je kao da gledaš Marka Antonija dok drži govor nad Cezarovim telom, a ostali Rimljani nešto rasejano švrljaju i zure u tavanicu. Nepodnošljivo.

Pretpostavljam da se zato i dogodilo ono što se dogodilo, i pre nego što sam shvatila da se događa: ruka mi je bila u vazduhu. Na kraju te veoma duge ruke, šaka se činila visoko, visoko u vazduhu, kao ptica bez majke u gnezdu, izložena vetru i nevremenu i nedokučivim pogledima drugova iz odeljenja.

Gospodin Inslj kao da se na trenutak iznenadio, a onda mi se nasmešio i rekao, okrznuvši pogledom kartu sedenja:

„Vilou.“ Kad ga je izgovorio, moje ime je zvučalo kao muzika, kao pesma od dva sloga. O, bože, taj njegov glas. Glas mu je bio ohrabrujući, srdačniji od svega što mi se dogodilo za tih nedelju dana.

„Da“, kazala sam. *Da, ja sam Vilou. Da, da.*

I dalje se smešio. Shvatila sam da mi je ruka još podignuta pa sam je spustila da se odmori na dlanu druge ruke. Osmeh gospodina Inslija pretvorio se iz samo ljubaznog u ljubazan i podsticajan i ja sam shvatila da je u prisustvu njegovog osmeha, u njegovom prisustvu, sva moja nervoza iščezla.

„Da“, ponovila sam, samouvereno. „Elizabet je bila proizvod svog vremena i u nezgodnom društvenom položaju. Kao i većina žena u to vreme, nije imala mnogo izbora. Bila je kći plemića pa nije mogla da radi neki posao, a zbog tadašnjih zakona o nasleđivanju nije mogla ni očekivati neki sopstveni prihod. Da bi održala i unapredila svoj način života, jedina nada joj je bila da se uda, najbolje za plemića – ne trgovca – koji ima novca. Za nekog kao što je Ficvilijam Darsi.“

Gospodin Insli je klimao glavom i više nego ikad izgledao kao Kits i, rekla bih, razmišljao o meni, gledajući me zamišljeno. Sedela sam sasvim mirno, osećala sam se kao grčka urna, kao slavuj.

„Odličan odgovor, Vilou“, kazao je. „Vrlo pronicljiv. Lepo sročeno. Hvala.“

Kunem se da me je njegovo odobravanje podiglo s tla, od stola i ostalog. Onda je jedan glas presekao vazduh kao prasak biča i oborio me nazad na zemlju, uz tresak.

„Bože, to je tako pogrešno.“

Još dok sam se okretala da vidim, znala sam ko je to rekao. Bek Lansing. Kosa što se sliva kao tečna svila boje kafe. Kru-pne tamne oči. Usta kao bulka. Neverovatna devojka, devojka koja vrca od varnica i korača lepa kao noć. Nisam provela

mnogo vremena u društvu svojih vršnjaka, ali prepoznala sam kraljicu iste sekunde kad sam je videla, i nešto u meni joj se instinktivno poklonilo.

„Bek“, kazao je gospodin Insli, oštro, „imaš li drugačije mišljenje?“

Nije obratila pažnju na njega. Pogled njenih očiju pod dugim trepavicama, crnih kao ugalj, počivao je samo na meni, a zbog mržnje koju sam videla u njima presekao mi se dah.

„Reći da se *udala* za njega zbog *novca*? To je naprosto žalosno. I hladno. Ona ga je *volela*!“

„Ne, znam...“, započela sam.

„Ne znaš!“, odbrusila je Bek. „Što je stvarno tužno.“

Bek je izgledala tužno otprilike kao kobra.

„I-i ja mislim da ga je volela. Ne mislim da se udala za njega *samo* zbog njegovog novca.“

Tek koliko da se zna, to je bilo tačno. Naravno da je Elizabet volela Darsija. Srce me je bolelo zbog njihove ljubavi svaki put kad sam čitala knjigu.

„Naravno“, kazala je Bek, s podrugljivim osmehom. „Naravno da misliš. Vadiš se.“

Paralisala sam se, kao da me je zmija ujela.

„Sad je dosta“, rekao je gospodin Insli.

Ali nije bilo gotovo sve dok dečak koji je sedeo pored Bek nije pomerio stopalo nekoliko centimetara po podu i kucnuo je njime po pufnastoj čizmi boje karamela. Tek tad se okrenula od mene. Pogledala je u tog dečaka, a on joj se gotovo neprimetno nasmešio i još manje primetno slegao ramenima, kao da hoće da kaže: *Ne vredi truda*. Čitavo to njihovo sporazumevanje nije trajalo duže od nekoliko sekundi. Okrenula sam se i spustila se na stolicu, a srce mi je istovremeno potonulo, lupajući.

„Čas je gotov“, rekao je gospodin Insli. „Za ponedjeljak imate prvih pet poglavlja *Midlmarča*.“

U kakofoniji stenjanja, gurnula sam knjige u svoj novi ranac (posle prvog dana škole bacila sam ekstra velike torbe za kupovinu) i nesigurno ustala. Nisam bila navikla na to da me ljudi mrze. O, bože, uopšte nisam bila naviknuta na ljude. Petljala sam s rajsferšlusom ranca čekajući da Bek izađe iz učionice i, nadala sam se, odmakne daleko, daleko hodnikom pre nego što izađem i ja. Dok sam, pokunjena i poražena, prolazila pored katedre, gospodin Insli mi je uhvatio pogled i ponovo mi se nasmešio.

„Glavu gore“, rekao je blago. „Biće lakše.“

O, kako je zvučao poput moga oca! Podigla sam glavu.

„Samo mirno i nastavi tako“, kazala sam, s odlučnošću u glasu.

„Tako je, devojko!“ Namignuo mi je.

Ovoga puta se nisam uzdržala. Naglo sam se uspravila koliko mi je to teški ranac dozvoljavao i salutirala, a gospodin Insli mi je bez oklevanja odgovorio salutiranjem.

MOJ STOIČKI STAV DRŽAO me je i kad sam izašla kroz vrata, prošla hodnikom, i sve vreme na času hemije s višim nivoom gradiva, a onda, čim sam kročila u toalet, bio mi je dovoljan jedan pogled na devojke što su se češljale i stavljale sjaj na usne pred ogledalom pa da iščezne. Stajala sam sasvim sama, osećala sam se kao neka roda koja se s treskom prizemljila u jato blistavih kreja. Doterivale su se. Čeretale su. Najzad, primetile su kako stojim tamo. A onda: mrtva tišina, ruke s četkama za kosu i sjajevima za usne zaustavile su se usred pokreta, zgleđanje. Bože, ti značajni pogledi. Gledala sam ih cele nedelje. Šta bi to moglo biti, to što sve one znaju? I

tamo, u toaletu, pogodilo me je saznanje da nema proklete nade da ikad otkrijem.

Grčevito sam pokušala da se osmehnem i praktično upala u kabinu. Na moj užas, ćeretanje nije ponovo započelo, a pošto nisam mogla da zamislim ništa užasnije od toga da popunim tu prazninu zvukom svojih telesnih funkcija, sedela sam, obuzeta ne malom mentalnom i fizičkom nelagodnošću, i čekala. Najзад, čula sam ih kako izlaze, ali pre nego što su se vrata zatvorila, jedna od njih je prosiktala: „Frigidna!“, a druga odsekla: „Kučka!“, dok je treća otpевuшila: „Zeјni Bleјniіііі.“* Zaključila sam da za prvi komentar mogu da zahvalim Bekinom ispadu na času engleskog, ali nisam znala šta sam učinila da zasluіim drugi, a treći nisam ni morala da razumem da bih shvatila kako mi je zapečatio sudbinu.

Tog popodneva, kad je majka došla po mene (treba li uopšte da kaіem kako nisam imala vozačku dozvolu?), sve vreme na putu do kuće provela sam, kao i svaki naredni dan i nedelje koje će uslediti, formulišući rečenice koje ću uputiti svome ocu *istoga časa* kad stignem kući. Bilo je dana kad su te rečenice bile naprasita užarena zbrka, a drugim danima hladne i čak savršeno uobličene, naslagane jedna na drugu kao redovi cigala. Najgori su bili dani kad su te rečenice bile jedva nešto više od kukanja. Sve su u suštini imale istu ideју: *Kako si mogao?*

Jer moj otac je morao znati da to nije za mene. Kako ne bi znao kad sam ja njegovo delo? Prešarajte to. Sablasno. Pigmalionski. Nisam to mislila. Vidite, ja sam bila ličnost za sebe, međutim moj otac je oblikovao svet koji je oblikovao mene, isto onako pažljivo, isto onako potpuno – i da, sa isto toliko mnogo ljubavi – kao što je moja majka oblikovala

* Smešna, neprilagođena osoba, čudakinja. (Prim. prev.)

svoje staklene smrznute cvetove i šume algi i korala, i aurore borealis (ako su njene skulpture uopšte i bile to). Pružio mi je svet u kom je sve bilo lepo, plemenito, podsticajno i čisto, život iz kog je bilo uklonjeno i odbačeno sve prosto, glupo, ružno, ili jednostavno tupavo. Nema televizije! Nema pop muzike! Nema časopisa! Nema dugog spavanja ujutru! Nema slatkiša s visokim procentom fruktoze u skrobnom sirupu! Nema surfovanja po internetu bez nadzora! Nema – bože, ne! Da li se vi to *šalite*? – društvenih mreža!

I sve to da bi me u šesnaestoj bacio u srednju školu?

Znate li priču o ptici dodo? Živela je na ostrvu Mauricijus u Indijskom okeanu ko zna koliko vekova, srećna da ne može biti srećnija. Negde usput je izgubila sposobnost da leti, ili da budemo precizniji, odbacila je sposobnost da leti kao suvišan prtljag. Zašto da troši energiju na krila kad nema ničeg od čega treba da odleti? Na Mauricijusu nije bilo grabljivaca, nije bilo sisara. Hranila se voćem koje obori vetar. Bila je krupna, visoka oko metar, i po ptičjim standardima prilično punačka, teška preko osamnaest kilograma. Pravila je gnezda na tlu i u njih polagala jaja. Bila je mirna i nije se plašila. Čemu trošiti trud na brze uplašene reakcije kad nema ničega čega se treba bojati? Nema potrebe ni za bežanjem ni za borbom. Ukratko, ptica dodo je bila savršeno uklopljena u svoj svet, njegov savršeni zdepasti stanovnik povijenog kljuna.

Onda se svemir okrutno poigrao s pticom dodo: ljudska bića. Najpre Portugalci, zatim Holandani. Ubijali su debele, pitome ptice dodo, koje ni u šta nisu sumnjale, da bi ih jeli. Njihovi majmuni, svinje i pacovi slepi putnici proždirali su jaja ptice dodo kao da su kokice. Sve ono zbog čega su ptice dodo tako dugo bile uspešni žitelji Mauricijusa sad je od njih napravilo glinene golubove za odstrel. Za osamdeset godina bile su gotove. Nestale. Do poslednje.

Mislim da shvatate ne šta ciljam. I ja sam bila savršeno uklopljena u svoj svet. *Bila sam*. Cvetala sam, dođavola. A pritom, nikakvi osvajači se nisu iskricali na moje obale. Desilo se nešto gore – čovek u koga sam imala najviše poverenja otrgao me je od moga sveta i bez ikakvog objašnjenja bacio me u drugi, u kom je odjednom sve u vezi sa mnom bilo pogrešno.

Moja odeća. Moja kosa. Način na koji govorim. Moj ukus *u svemu*. Hrana koju sam donosila za ručak. Kesa u kojoj sam donosila ručak. Pogrešno, pogrešno. Nisam znala kako da razgovaram s ljudima. Nisam znala kako da nađem mesto u trpezariji. Nisam znala kako da podignem prokletu ruku. Ptica dodo je izdržala osamdeset godina. Ja sam znala da neću izdržati ni osam meseci.

Kakav je to otac koji od kćerke napravi pticu dodo?

Tačno sam znala šta da mu kažem. Oduvek mi je govorio da me, podučavajući me, ne priprema za koledž (iako nikad nije bilo sumnje u to da ću ići na koledž). Nije utirao put drugima koji će me podučavati. O, ne. Učio me je da radim isto ono što i svi naučnici u istoriji: da podučavam samu sebe. I to je bio moj argument: želim da se vratim kući jer želim da pokušam da nastavim sama. Sve dok on ponovo ne bude dovoljno dobro da nastavi da me podučava. Htela sam da se obodrim, da prikupim svoj pionirski duh, i da učim sama. Bio je to neoboriv argument, jer kako bi moj otac mogao da osporava pionirski duh? Ili sopstvenu neospornu mudrost?

Nije, međutim, ni dobio priliku za to. Svakoga dana pri povratku iz škole kući planirala sam kako da sve to kažem svome ocu. I nikad mu nisam rekla.

Pre svega, izgledao je tako bolesno, ne samo bled već i nekako potamneo, kao stari lepak. I govorio je šapatom. I sav se nekako skupio. I bio je mnogo, mnogo, mnogo star. Dok

sam ga gledala, bilo je lako zaboraviti ono što sam oduvek znala – da moj otac nikada neće umreti. Pa ipak, mogla sam i reći sve to. Mogla sam da stanem čvrsto ukopana, pogledam ga pravo u umorne, mutne oči i odbranim svoj slučaj jasnim glasom i s mnogo citata ljudi kojima se divio. Samo da nije bilo nečeg drugog. Oh, samo da nije bilo nečeg drugog!

Samo da nije bilo nečeg što sam znala, od čega nikad neću moći da pobegnem, što mi u grudima stoji kao stena – ne baš kao stena već više kao istopljena, ključala, žučna stena, ako možete da zamislite takvu stenu – a to je sledeće: za sve sam ja bila kriva. Za sve. U trenucima najveće potištenosti, verovala sam da nema dovoljno grozne kazne koja bi ispravila to što sam uradila.